

PEŞƏ TƏHSİLİ MÜƏSSISƏLƏRİNDƏ TƏRBIYƏ İŞİNİN TƏŞKİLİ

Vüsal Balakisiyev,

Texnika və Texnologiyalar üzrə Bakı Dövlət

Peşə Təhsil Mərkəzinin tərbiyə işləri üzrə direktor müavini

e-mail: vusal_balakisiyev@mail.ru

Bu gün təhsil müəssisəsinin rəhbərlərini və pedaqoji kollektivi birləşdirən idarəedici sistem məktəbdə təlim-tərbiyə işinin düzgün təşkilindən çox asılıdır. Odur ki, məktəbdə sağlam təhsil mühiti yaratmaq və məqsədə nail olmaq xüsusi nizam-intizamın və qaydaların tətbiqini zəruri edir. Çünki məktəb təhsilalanın təlim-tərbiyə sistemini həyata keçirir.

Təlim nədir? *Təlim – müəllimin rəhbərliyi altında insanın təhsil alması prosesidir.* O öyrədən və öyrənin məqsədyönlü qarşılıqlı əlaqəsinə əsaslanır. Təlim prosesində müəllim öz pedaqoji təsiri ilə təhsilalanları potensial imkanlarına uyğun inkişaf dərəcəsində fəaliyyətə cəlb edir. Belə fəaliyyətə öyrəninlərin cəlbətmə potensialı qanunauyğun şəkildə bir-biri ilə əvəz olunur. Bu da qarşıya qoyulmuş vəzifələrin reallaşmasını şərtləndirir.

Tərbiyə nədir və onun cəmiyyətdə rolu nədən ibarətdir? Bütün zamanlarda tərbiyə məfhumu hər bir sahədə insanın şəxsiyyətini tanımaq baxımından istifadə olunan proses kimi dəyərləndirilir. *Tərbiyə – insan şəxsiyyətinin inkişafına, onun müasir mədəni dünyagörüşünün formalaşmasına, müəyyən baxışların yaranmasına yönəldilmiş məqsədyönlü peşəkar fəaliyyətdir.* Hər iki məfhumun – təlim və tərbiyə prosesinin birlikdə tətbiqinin nəticəsində təhsil müəssisələrində bu gün müasir ənənələrə və soykökünə bağlı mədəni dəyərlərimizə yiyələnən,

ailəsini, vətəninə, millətini sevən, ümumbəşəri dəyərlərə, insan hüquq və azadlıqlarına hörmət edən sağlam nəsil yetişməkdədir. Eləcə də məktəb islahatının əsas tələbləri də yeniyetmələrdə əməyə məhəbbət, yoldaşlıq və kollektivçilik, davranış mədəniyyəti, sənətə maraq və dərkətmə qabiliyyəti, müstəqillik və intizam kimi yüksək əxlaqi keyfiyyətləri aşılamaqdır. Ona görə də təhsildə təlim-tərbiyə adət-ənənələrə uyğun olaraq əsas keyfiyyətləri fərddə formalaşdırır.

Bu gün təhsil müəssisələrində tərbiyənin roluna yalnız bir prizmadan baxmaq doğru deyildir. Bununla bərabər, təlim zamanı tərbiyə işi arxa plana keçməməlidir. Məktəbdə tərbiyə məsələlərini idarə etmək üçün rəhbərlik və nəzarət möhkəm olduqda pedaqoji kollektivin fəaliyyətində sistemlilik, təşəbbüskarlıq özünə yer tapır. Kollektivdə işgüzar mühit, qarşılıqlı hörmət, tapşırılan işin icrasına dərin maraq və məsuliyyət hissi, məhz məktəb rəhbərlərinin təşkilatçılıq qabiliyyəti ilə bağlıdır.

Yeniyetmələrin həyatında peşə təhsilinin rolu nədən ibarətdir? Müxtəlif sahələrdə çalışmaq üçün mütləq şəkildə ali təhsilə malik olmaq zəruri deyil. Hər bir insanda hansısa bir peşəyə və sənətə yaradıcı meyillilik olur. Bu mənada müəyyən peşə üzrə biliklərin əldə edilməsi məqsədi ilə həyatın bir çox sahələrində əmək fəaliyyəti ilə məşğul olmaq mümkündür. Ümumi təhsil müəssisələrini bitirən gənclərin ilkin peşə bacarıqları ilə təmin olunması gə-

ləcəkdə inkişaf və karyerayönlümlü istiqamətdə bu təcrübənin onlar üçün yararlı olması səbəbindən **peşə təhsili** əhəmiyyət kəsb edir. Qloballaşan dünyanın tələbləri bu gün təhsilin bütün sahələri kimi peşə təhsilinə olan marağı da gücləndirib. Azərbaycanda da bu sahənin modernləşdirilməsi zərurəti günün aktuallığına çevrilib. Peşə təhsili müəssisələrində peşə hazırlığının səmərəliliyinin artırılması və rəqəbətqabiliyyətli ixtisaslı kadrların hazırlanması məqsədi ilə “Peşə təhsili haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu peşə təhsili sisteminin quruluşunu və iqtisadi əsaslarını müəyyən edir. Qanundan irəli gələn tələblər nəzərə alınaraq dövlət siyasətinin prinsipləri peşə təhsilinin inkişafında öz əksini tapıb. Peşə təhsili müəssisəsi “Peşə təhsili üzrə Strateji Yol Xəritəsi”, “Təhsil haqqında”, “Publik hüquqi şəxslər haqqında” Azərbaycan Respublikasının qanunlarına və nizamnaməsinə uyğun olaraq idarə edilir. Hərçənd ki, hər hansı bir peşəyə yiyələnmək baxımından peşə təhsili müəssisələri əvəzsizdir. Bu gün də cəmiyyətdə peşələrə tələbat artdığı bir zamanda həmin peşələrə təhsilalanların ümumi təhsil müəssisələrində yiyələnməsinə də məhdudiyyət qoyulmur. Yeni “Ümumi təhsil haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda göstərilən normalara əsasən, ümumi təhsil müəssisələrinə sahibkarlıq fəaliyyətini həyata keçirtmək imkanı da verilir. Bu məqsədlə təhsil müəssisələrində peşə hazırlığını həyata keçirtmək üçün emalatxanalar fəaliyyət göstərir. Təhsilalanlar həm peşə hazırlığı keçir, həm də əməyə alışırlar. Beləliklə də, ümumi təhsil müəssisələrində peşə seçiminin yönləndirilməsi təşkil olunur. Bugünədək peşə seçimində təhsilalanların valideynlərinin təsirinin şahidi olurduq. Yeni Qanunla təhsilalanlara imkan yaradılır ki, onlar öz qabiliyyətlərini aşkar edə bilsin və peşə seçimini qabiliyyətlərinə uyğun olaraq özləri etsinlər. Bu işlərin müvəffəqiyyətlə həyata keçirilməsində məktəb rəhbərliyi böyük rola malikdir.

Peşə təhsili müəssisələrində tərbiyə işlərinə direktorun tərbiyə işləri üzrə müavini rəhbərlik edir. O, hansı vəzifələri yerinə yetirir? Tərbiyə işləri üzrə direktor müavini ölkə qanunlarına, “Təhsil haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununa, Təhsil Nazirliyinin normativ sənəd-

lərinə və təhsil müəssisəsinin Əsasnaməsinə uyğun olaraq tərbiyə işinə rəhbərlik edir. O, müəllim, psixoloq və tərbiyəçilərin, qrup, dərnək rəhbərlərinin, valideynlərin, ictimai təşkilatların, hətta hüquq-mühafizə orqanlarının köməyi ilə təhsilalanların tərbiyə işini təşkil edir. Eyni zamanda tələbələrin milli adət-ənənələr və vətənpərvərlik ruhunda tərbiyə olunması, hərbi hazırlığı, fiziki inkişafı və turları, ekskursiya məsələlərinə də rəhbərlik edir. O, müxtəlif tədris müəssisələri, yaradıcılıq ittifaqları, idarə və təşkilatlarla əlaqə yaradır, müxtəlif tədbirlər keçirir. Məktəblilər arasında hüquq pozuntuları və cinayətkarlıq hallarına qarşı aparılan işlərə də birbaşa cavabdehdir. Bundan başqa, təlim-tərbiyə işlərinin vəhdət şəklində təşkilinə, məhz tərbiyə işləri üzrə direktor müavini nəzarət edir, müəllimlərlə fərdi iş aparır. Müəllimlərə məktəbdəki təhsil prosesində, xüsusən də praktik fəaliyyətdə dəstək olur və Əsasnamənin tələblərini nəzərə alıb, pedaqoji heyətlə məsləhətlər və söhbətlər aparmaqla tərbiyə işlərinə rəhbərlik edir.

Müstəqilliyimizin hazırkı mərhələsində yeni-yetmələrdə milli şüurun artması və əxlaqi keyfiyyətlərin inkişafı çox önəmlidir. Yeni-yetmələri milli adət və ənənələrimiz ruhunda tərbiyə etmək onları cəsur tərbiyə etmək deməkdir. Gənc nəslin tərbiyəsi gələcəyimiz üçün zəruri şərtidir. Əsas da yeni-yetmələrin milli dəyərlərimizə və dövlətçiliyimizin xeyrinə vicdanla işləmələri, milli sərvətlərimizi layiqincə qoruyub saxlamaları deməkdir. Ona görə də peşə təhsili müəssisələrində təhsilin humanistləşdirilməsi əsas prinsip kimi nəzərə alınmalı və cəmiyyətdə neqativ halların aradan qaldırılmasında mühüm işlər görülməlidir. Təhsil müəssisəsi bu gün təhsil və tərbiyə verərkən yaxşılıq etməyi öyrətməli və təhlükəli beləni cəmiyyətdən gizlətməməlidir.

Mövcud koronavirus (COVID-19) pandemiyası ilə əlaqədar tədris prosesinin məsafədən (distant) davam edilməsi nəticəsində peşə təhsili müəssisələrində fəaliyyət planına uyğun olaraq qabaqlayıcı tədbirlər görülmüş, *zoom meetings proqramı* vasitəsi ilə tədbirlər, kiçik konfranslar, yeni tədris ilində tərbiyəvi işlərin təbliğinə dair görüşlər həyata keçirilməkdədir. Bugünkü işimizin məqsədi də təhsilalanlara əxlaqi normaları canlı izah etmək və inandırmaqla yanaşı, həm də onun bu normalara uyğun davranması və

fəaliyyətinə səy göstərməsidir. Tərbiyə işində öncə təhsilalanın şüurunu formalaşdırmaq, iradəsini möhkəmlətmək, düzgün davranış tərübəsi formalaşdırmaq vacibdir. Dərnlərlərin, bədii əsərlərin və filmlərin müzakirəsi də əxlaqi təsəvvür və ideyaların formalaşmasında böyük əhəmiyyətə malikdir.

Peşə təhsili müəssisələrində istedadların aşkar edilməsi, onların inkişaf etdirilməsi istiqamətində işlərə bilikli, metodik, psixoloji hazırlığı və pedaqoji ustalığı ilə fərqlənən müəllim heyəti cəlb olunmalıdır. Bu işi müvəffəqiyyətlə həyata keçirtmək üçün **qrup rəhbəri** ən yaxın köməkçidir. Hazırda təhsilalanlarla aparılan tərbiyə işinin məzmunu xeyli artmış, ona görə də qrup rəhbərinin funksiyası genişlənmişdir. Qrup rəhbərinin vəzifəsi ənənəvi olaraq təhsilalanlarla müəyyən tərbiyəvi tədbirlər keçirtmək və digər şəxsi işləri və sənədləri tərtib etməklə məhdudlaşmır. İlk növbədə tələbə şəxsiyyətinin inkişafı üçün əlverişli təlim-tərbiyə mühiti yaratmaq və onların tədris nailiyyətlərinə nəzarət etmək məqsədi ilə vaxtında kömək göstərməkdir. O, eyni zamanda təhsilalanların valideynləri, ailə və ictimaiyyət, müəssisə ilə əlaqəsi olan təşkilatlar ilə genişmiqyaslı işlər aparır. Qrup rəhbəri hər bir təhsilalanın bir şəxsiyyət kimi yetişməsi üçün çalışmalı və valideynlərlə çox işləməlidir.

“Peşə təhsili haqqında” Qanunun 11-ci maddəsinə əsasən Peşə təhsili və təlimi proqramının praktiki hissəsinin mənimsənilməsi məqsədi ilə təhsilalanlar peşə təhsili müəssisələrinin təlim-istehsalat, təsərrüfat sahələrində, özəl müəssisə və təşkilatlarda istehsalat təlimi və təcrübəsi keçirlər. **İstehsalat təlimi ustasının** əsas vəzifəsi təhsilalanların peşə təlimini, əmək və istehsalat təlimi üzrə tədris plan və proqramlarının yerinə yetirilməsini təşkil etməkdən ibarətdir. O, pedaqoji nəzarəti gözləməklə tələbələrə ixtisas bilikləri, bacarıqları və vərdisləri formalaşdırır, istehsalat işlərinin səmərəli yerinə yetirilməsinin əsaslarını öyrədir. Müəssisənin **baş ustası** isə təhsilalanların istehsalat təlimi və təcrübəsini, bu proqramın yerinə yetirilməsini təşkil edir, istehsalat təlimi ustalarının təlim işlərinə və fəaliyyətinə rəhbərlik edir.

Təhsildə keyfiyyətin yüksəldilməsində psixoloji xidmətin rolu əvəzsizdir. Nəzərə alsaq ki, hazırda (*bu həmişə də belə olmuşdur*) peşə təhsili

müəssisələrinə əsasən zəif oxuyan, ümumi orta təhsildən sonra oxumağı qəbul etməyən və ya bunu bacarmayan uşaqlar daha çox üz tutur, o zaman məktəb psixoloqunun məsuliyyəti daha da artmış olur. **Məktəb psixoloqu** müəssisədə vəziyyətdən asılı olmayaraq təhsilalanlara daha yaxındır. Bu mənada psixoloji xidmət işi də müvafiq məqsəd və vəzifələrə, prinsip və funksiyalara əsaslanır. Hazırda psixoloji xidmətin əsas vəzifəsi təhsildə çətinliklə qarşılaşan, inkişafı və davranışında çatışmazlığı olanların üzə çıxarılması məqsədi ilə onların intellektual və şəxsi emosional inkişafının fərdi-psixoloji xüsusiyyətlərini tədqiq edib, psixoloji inkişaf mühitinin yaradılmasına nail olmaqdır. Psixoloq təhsilalanların sağlamlığına, təhsil uğurlarına nail olmaq üçün məktəb rəhbərliyi, müəllim və valideynlərlə birgə fəaliyyət göstərərək məsləhətlər verir və daha çox karyera məsələləri, ailədaxili problemlərin həlli, insanlararası münasibətlər, təhsil və s. ilə bağlı məsələlərə kömək edir. Eyni zamanda psixoloq təhsilalanların sosiallaşma mərhələsindən keçməsinə və potensialını ortaya qoymasında bilavasitə yardımçıdır. O, müxtəlif diaqnostik testlər vasitəsi ilə xaricdən görünməyən, lakin fəlakətə səbəb ola biləcək problemləri təhsilalanlarda qrup və fərdi təlimlərlə müəyyənləşdirir. Psixoloq, həm də valideynlərlə onlayn söhbətlər aparır, davranış pozuntusu və psixoloji travmaları olan uşaqları da təhsilə cəlb edir.

Kitabxana peşə təhsili müəssisələrinin təlim-tərbiyə prosesində əsas rolə malik olub, müəllim və tələbə kontingentinə xidmət göstərir. Məktəb kitabxanasının vəzifəsi kitabxanayı təlim, informasiya və mədəniyyət müəssisəsi kimi təlim-tərbiyə prosesinin informasiya təchizatını təmin etməkdir. Kitabxana fonduna dərsliklər, dərs vəsaitləri, tədris-metodik ədəbiyyat, bədii ədəbiyyat, dövrü nəşrlər və s. daxildir. Kitabxana müəssisənin direktoruna tabe olub, xidmətin keyfiyyətli olmasına görə də məsuliyyəti o daşıyır. **Bu gün məktəb kitabxanası öz sosial funksiyasını necə yerinə yetirir və maarifləndirici istiqamətdə hansı tədbirləri görür?** Hazırda gənclər pandemiya dövründə həyata keçirilən tədbirlər çərçivəsində vaxtlarının səmərəli inkişafını təmin etmək məqsədi ilə xüsusi elektron kitabxanadan istifadəyə daha çox üstünlük

verirlər. Sosial təcrid dönməndə ev şəraitində daha çox olduqlarına görə yalnızlıq kimi düşüncələri aradan qaldırmaq, fərqli düşüncə tərzinə sahib olmağı düşünürlər.

Kitabxanadan bəhs edərkən **dərnəklər** haqqında da məlumat vermək yerinə düşər. Peşə təhsili müəssisələrində fəaliyyət göstərən dərnəklər təhsilalanların asudə vaxtlarının səmərəli istifadəsində çox faydalıdır. Dərnəkdə məşğələlər Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi tərəfindən tərtib edilmiş tədris planları və proqramları üzərində qurulur. Əlavə məşğələlər öyrənənlərin dünyagörüşünün artırılmasına, yaradıcı qabiliyyətlərinin genişlənməsinə xidmət edir. Göründüyü kimi, təhsil müəssisələrində təlim-tərbiyə işinin təşkili, məhz müəllimin şəxsiyyətindən və müasir tendensiyalara yiyələnməsindən də daha çox asılıdır. Müəllimlərin yüksək bilik xəzinəsi ilə silahlanması təlim-tərbiyə prosesinin təşkilində yardımçı rolunu oynayır.

Məlum olduğu kimi, təhsil müəssisələrində təhsilalanların valideynləri ilə işi məktəbin pedaqoji kollektivi və **Valideyn Komitəsi** aparır. Valideyn Komitəsi hər il seçilən müəssisə rəhbərliyinin orqanıdır. Onun əsas vəzifəsi təhsilalanların hüquqlarını qorumaq, eyni zamanda müəllim heyəti, ictimaiyyət, yerli özünü idarə etmə və tələbələr arasında əlaqəni gücləndirməkdir. Məktəbin valideyn komitəsinin əsas məqsədi təhsildəki bütün əlaqələrin fəaliyyətini əlaqələndirməkdir. Bu da təhsil və tərbiyənin uğurlu olmasını təmin edir. Məktəbdə valideyn komitəsinin fəaliyyəti **“Tərbiyə müəssisələrində valideynlər komitəsinin fəaliyyəti haqqında”** Əsasnamə ilə tənzimlənir. Valideynlərlə canlı əlaqə təhsil müəssisəsinin çoxcəhətli fəaliyyətini daha da zənginləşdirir. Pedaqoji kollektiv hər bir ailədə hökm sürən vəziyyəti yaxından öyrənib, iş prosesində nəzərə alır. Bunun da təlim-tərbiyə işlərinə böyük təsiri vardır. Valideynlərin müəllim əməyinə münasibətlərini, müəllimin tövsiyələrinə diqqət yetirmələri, həm ailənin, həm də məktəbin tərbiyə imkanlarını gücləndirir. Belə ki, təhsil müəssisələrində valideynlər üçün açıq qapı günləri də keçirilir. Müəssisə rəhbərləri və Valideyn Komitəsi təhsilalanların təlim keyfiyyətini yüksəltmək məqsədi ilə ailə və məktəbin qarşılıqlı münasibətlərini təşkil edirlər. Məktəb və ailənin məqsədi təhsilalanları bilikli,

bacarıqlı, əməksevər vətəndaş kimi yetişdirməkdən ibarətdir. Nə məktəb, nə də ailə ayrılıqda bu məqsədə nail ola bilməz. Ona görə də hər bir ailənin məktəblə əməkdaşlığı, məktəbin də ailə ilə sıx əlaqəsi mütləq olmalıdır. *Təhsilalanların valideynləri ilə daim əlaqə saxlaması qrup rəhbərlərinin əsas işlərindən biridir. **Qrup rəhbəri (sinif rəhbəri) valideynlərlə əsasən aşağıdakı əlaqə formalarından istifadə edir: tərbiyə məsələləri ilə bağlı valideynlərin məktəbə çağırılması; ailələrə gedilməsi; sinif valideyn iclaslarının təşkili və ailə tərbiyəsi üzrə təcrübə mübadiləsi məqsədi ilə valideynlərlə görüşlər keçirilməsi; çətin tərbiyə olunan yeniyetmələrin valideynləri ilə fərdi söhbətin keçirilməsi və s.*** Şübhəsiz ki, valideynlər gənclərin təhsilində müəllimlərin tərəfdaşı kimi çıxış etməlidirlər. Təbii haldır ki, öz ailəsi tərəfindən üzərində xüsusi diqqət və nəzarət görən tələbə ən azından bu öhdəliyi hiss edər və onu doğrultmaq üçün təhsilində uğur qazanmağa çalışar. Təəssüflər olsun ki, bəzi valideynlər bütün məsuliyyəti məktəb üzərinə atmaqla özlərini rahat hiss edirlər. Nəticədə nəzarətdən kənarda qalan yeniyetmələrin təhsilində geriləmə müşahidə olunur. Bu gün ailə tərbiyəsi mədəniyyəti yeni nəslin tərbiyəsində özünü daha qabarıq göstərir. Valideynlər övladlarını tərbiyəli, savadlı olmasını arzu edir, namuslu vətəndaş kimi görmək istəyirlər. Lakin bəzi valideynlər ailə tərbiyəsində müəyyən nöqsanlara yol verirlər. Ona görə də məktəb təşkilatçıları valideynlərin pedaqoji maarifinin məzmununu yaxşılaşdırmaq işində qrup rəhbərlərinin metodbirləşmələrində mühüm rol oynayırlar.

Müasir gənclərimizin dövrün tələblərinə uyğun həyat yollarının müəyyənləşdirilməsində peşə seçimi ilə bağlı tövsiyə və məsləhətlərə ehtiyacını nəzərə alaraq **“Peşəyönümü işinin təşkili”** və **“Peşə təhsilinin təbliği”** mövzusunda aparılan canlı söhbətlər xüsusilə vacibdir. İnsanlar ünsiyyət zamanı peşə və ixtisasdan danışır, lakin “peşə nədir?”, “ixtisas nədir?” suallarının mənasının dərinliyinə getmirlər. Eyni zamanda bunlar yeniyetmələrə də yetərinə aşılanmır, yəni həyatlarının peşə seçimi kimi məsuliyyətli çağında çətinliklərlə qarşılaşırlar. Ona görə də peşə-ixtisas seçimi zamanı hər bir yeniyetmə əmin olmalıdır ki, seçdiyi, məhz arzu-

ladığı peşədir. Peşə seçərkən onun cəmiyyətdə maraqla və hörmətlə qarşılanacağına əminlik olarsa bu, yeniyetmədə marağın yaranmasına səbəb olar. Peşə seçərkən həmin peşənin imkanları və özünün ixtisasın tələblərinə uyğunluğu düşünəlməlidir. Buna yeniyetmənin **peşə yararlığı** da deyirlər. Peşə yararlığı seçilən ixtisas üzrə uğur qazanmaq üçün zəruri olan psixi və psixofizioloji xüsusiyyətlər ilə, səhhət və qabiliyyətin seçilən peşənin xüsusiyyətlərinə uyğunluğu ilə bilavasitə bağlıdır. Sağlamlıq və qabiliyyət olarsa, ixtisasa, təcrübəyə, biliyə, bütövlükdə peşəyə yiyələnmək mümkün olur. Düzgün peşə seçimində, həm də peşəyə istəklə yanaşı, tələbatın da olması vacibdir. Seçim üçün əsas şərtlərdən biri də gəncdə zəruri peşə keyfiyyətlərinin olmasıdır. Fərdi psixoloji keyfiyyətlərin (temperament, xasiyyət, qabiliyyət və s.) də rolu böyükdür. Yeniyetmələrin fəallığına, ilk növbədə müəllimlər bələdirlər. Bəzən peşə seçiminə dəyişməz hal kimi baxılır. İstənilən fəaliyyət sahəsində ixtisaslaşma səviyyəsi yüksəlir, karyera da dəyişir. Əmək bazarında yeni peşələrin yarandığı məlum olur. Deməli, zəruri olduqda istiqaməti dəyişmək də olar. **“Peşənin, sənətin pisi yoxdur”** deyiblər. Hər işdə peşəkarlıq daha vacibdir. Məsələn, cəmiyyət üçün çilingər heç də iqtisadçı və kimyaçıdan az faydalı deyil. Peşənin hörməti və nüfuzluluğu nəzərə alınmalıdır, eynilə yeniyetmənin maraq və qabiliyyətləri də. Bəzən yoldaşları da ətrafdan geri qalmamaq üçün gəncin peşə seçiminə güclü təsir göstərir. Qrup hissi, yaşıdlara baxmaq cəmiyyətdə öz **“Mən”**ini formalaşdırmaq və özünüqiymət üçün lazımdır. “Yanğından mühafizə” peşəsi gəncin xoşuna gəlməyə bilər, lakin fəaliyyət zamanı riskli, ehtiyatlı və mühakiməli olduğu aşkar edilə bilər. Deməli, ən doğru seçim qərarı həm onun sevdiyi, həm də cəmiyyətə faydalılığı olan peşədir. Digər peşənin nümayəndəsinin xoşuna gəlib-gəlməməsindən asılı olaraq digər gənc üçün peşə seçimi etməsi düzgün deyil, çünki fəaliyyət növü nəzərə alınmalıdır.

Peşə və ixtisas seçmək, həm də gələcək həyat yolunu seçmək deməkdir. Çünki bu seçim in-

sanın cəmiyyətdə özünü təsdiqinin əsasını təşkil edir. Ona görə də həyat yolunu planlaşdırarkən istəklərin real olmasına **iki** baxımdan fikir vermək lazımdır. **Birincisi**, yeniyetmənin qabiliyyət və iddiaları qiymətləndirilməli və imkanına uyğun olmalıdır. **İkincisi**, yeniyetmənin qabiliyyət və iddiaları peşə və ixtisasın tələblərinə cavab verməlidir. Bəzən istehsalat sahələri üzrə peşələrə müasir inkişaf səviyyəsindən yanaşılır. Belə hesab edilir ki, bu sahələr artıq gərəksizdir. Bu mülahizələri düzgün hesab etmək olmaz. Məlumdur ki, bütün peşələrə, o cümlədən maddi istehsalatla bağlı peşə sahələrinə müasir texnika və texnologiyalar tətbiq edilir, əmək qabiliyyəti yüksəlir. Məsələn, hazırda kompüter texnologiyaları heyvandarlıq sahəsindəki fəaliyyət sferalarında tətbiq olunur. Peşə-ixtisas seçimi zamanı yeniyetmələrin bir çoxunda peşə haqqında təsəvvürlər təhrif olunmuş və yarımçıq olur. Peşəni seçməzdən əvvəl onun haqqında hər şeyi kifayət qədər bilmək vacibdir. Sual yaranır: **yeniyetmə nələri bilməlidir?**

Peşə və ixtisasın məzmununu, onların insandan hansı qabiliyyət, sağlamlıq, fərdi xüsusiyyətləri tələb olunduğu haqqında informasiyanı bilməsi vacibdir. Məsələn, yaxşı radiocihaz montajçısı olmaq üçün “elektromontaj sxem və çertyojları”nı oxuya bilmək yetərli deyil. Bu peşə sahibindən həm də diqqəti cəmləmək qabiliyyəti, hafizə, iş qabiliyyətini saxlamaq, tez görmə qavrayışı və s. tələb olunur.

Beləliklə, sonda onu qeyd edə bilərəm ki, hazırda çalışdığım Texnika və Texnologiyalar üzrə Bakı Dövlət Peşə Təhsil Mərkəzində tərbiyə işlərinin düzgün həyata keçirilməsi, peşəyönümü işlərinin səmərəli təşkili istiqamətində müəyyən işlər görülmüş və bundan sonra da bu sahənin inkişafının müəssisə rəhbərliyinin xüsusi nəzarətində olacağı şübhəsizdir. Təhsilalanların şəxsiyyət kimi formalaşmasında təhsil aldığı müəssisənin rolu önəmlidir. Uğurla təşkil olunan tərbiyəvi işlər təhsilalanı tərbiyə aldığı mühiti hədiyyə edir. Biz də bu işdə peşəkarlıqla onlara obyektiv təsir göstərməkdəyik.